

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Tilannekuva, analyysit koulutuksen ja tutkimuksen nykytilasta sekä tavoitetilä kohti 2040 lukua ovat oikeansuuntaiset, mutta ovatko ne systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi riittävän rohkeita. Koulutuksen merkitys kehittämisen ja hyvinvoinnin moottorina on selonteossa kohotettu hyvin esille. Määrittely kaipaa kuitenkin täsmentämistä. Suuntaviivoja tulisi hahmotella paremmin, kun kuvataan keskeisiä ohjausvälineitä. Lainsäädännön ohessa toimivat informaatio-ohjaus sekä rahoitus vaatisivat tiekarttaa ja kronologista otetta lähitulevaisuuteen. Esimerkiksi sote-uudistuksen vaikutukset julkisen talouden suunnitteluun ja hyvinvoinnin kokonaisuuteen pitää kuvata huolellisesti ennen varsinaisia toimenpide-ehdotuksia. Yhdyspintatarkastelu tulisi tehdä ministeriöiden välisessä tiiviissä yhteistyössä siten, että erityisesti perhepalveluiden osalta on mahdollista jatkossa päästä vaikuttaviin, saumattomiin, palveluketjuihin. Lainsäädännöllisesti tulee mahdollistaa ehyt opin ja kasvun polku jokaiselle oppilaalle. Lisäksi valtionhallinnon tulisi ohjata kansallista koulutuksen digistrategiaa niin, että eri kouluasteille syntyisi avoimen lähdekoodin alustaratkaisuja mahdollistaen yksilölliset opinpolut tietosuojan sitä estämättä.

Koulutuksen rahoitus jää selvityksen mukaan jälkeen muista Pohjoismaista. Selonteko ei anna vastausta siihen tavoitetilään, johon kansallisesti tulisi pyrkiä. Onko realismia kasvattaa koulutuksen osuutta valtion menoista lähitulevaisuudessa, kun väestö ikääntyy mainittavasti? Tai vastaavatko tavoitellut rakenteelliset uudistukset tavoitetta niin, ettei varsinaiseen koulutukseen tarvitse kohdistaa supistuksia. Erillisten hankerahoitusten sijaan tulisi rahoitus kanavoida yhä vahvemmin kuntien perusrahoitukseen, jolloin kehittämisessä on mahdollista tavoitella pitkäjänteisempää ja päämäärähakuisempaa kehittämistä.

Koulutuspoliittisen selonteon luonnoksessa ei ole lainkaan kirjauksia valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin perustuvista aikuisten yleissivistävistä koulutuksista (aikuisten perusopetus ja aikuisten lukiokoulutus). Näitä koulutusmuotoja ei ole esitettyä sivun 9 Suomen koulutusjärjestelmä -kaaviossa. Aikuisten yleissivistävän koulutuksen kehittäminen on osaltaan merkittävässä roolissa erityisesti sivistyksellisen saavutettavuuden turvaamisessa ja tavoitteessa lisätä korkeakoulutettujen osuutta

Lisäksi lisäysehdotus viimeiseen kappaleeseen ennen kuvaa:

Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjinä on kuntia ja yksityisiä toimijoita, jotka tarjoavat kansalaistaitoihin valmentavia ja yhteiskunnallisia opintoja, yleissivistäviä opintoja sekä harrastuksellista, omaan mielenkiintoon perustuvaa tietojen ja taitojen kartuttamista. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Luku 3 muodostaa oleellisen sisällön koulutuspoliittisessa selonteossa. Koulutusjärjestelmän tulevaisuutta sekä suhdetta työmarkkinoihin kuvataan hyvin. Koska luvun yksi keskeisistä viesteistä on poikkihallinnollisen yhteistyön korostaminen, kaipaisi selonteko asian täsmentämistä ja sote-uudistuksen vahvaa huomioimista. Toteamus siitä, että vision toteuttaminen edellyttää merkittäviä panostuksia on hyvä lähtökohta. Väittämän realistisuus ja toteuttamisen mahdollisuudet jäävät kuitenkin vaisuksi.

Tärkeää onkin, että koulutuspoliittisesta selonteosta laaditaan toimenpidesuunnitelma. Tämän yhteydessä on tehtävä realistiset ja kattavat taloudelliset sekä rakenteelliset laskelmat, jotta uudistuksia voidaan poliittisesti toteuttaa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Tavoitetila on hyvin kiteytetty ja pyrkimykset haasteellisia. Keskeisinä on osattu kuvata koulutuksen eri tasojen tavoitetilat sekä suhteuttaminen kansainväliseen viitekehykseen. Tutkimus- ja koulutusketjujen jatkuvuus on tuotu hyvin esille. Suomen asema kansainvälisessä ympäristössä vaatisi selkeämpää kuvaamista ja tavoitteenasettelua. Lisäksi termi sivistys olisi hyvä yhteisesti määritellä – Mitä on monimuotoinen ja ajassa elävä sivistys?

Yksittäisenä nostona pidämme hyvänä kielivähemmistöjen erityistarpeiden huomioimisen kirjaamista jo tavoitetilan määrittelyssä.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Pienenevät ikäluokat, koulutuksellinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus, kelpoisten opettajien sekä esiopettajien ja erityisopettajien saatavuus sekä osallistumisasteen vahvistaminen ovat valtakunnallisesti ja myös Oulun varhaiskasvatuksen järjestämisen haasteita. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutuspolkuja on hyvä kehittää.

Lainsäädännöllinen kokonaisuudistus on valtakunnallisesti tarpeellinen edistämään oppimispolun yhtenäistä kokonaisuutta. Työ voi kuitenkin olla haastavaa ja vie aikaa, koska varsinkin perusopetuslailla on Suomen lainsäädännössä vahva asema. Kaikki lakimuutokset on syytä tehdä riittävällä aikavälillä, jotta kunnat pystyvät varautumaan muuttuviin varhaiskasvatustarpeisiin palveluverkossaan.

Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut ovat tarpeellinen vaihtoehto varhaiskasvatukseen niille perheille, joille osa- tai kokoaikainen varhaiskasvatus ei sovi. Osallistumisasteessa tulisi huomioida avoimen varhaiskasvatuksen palvelut.

Pienenevät ikäluokat haastavat kestävien pidempiaikaisten palveluverkkoratkaisujen suunnittelua ja toteutusta. Yksityinen varhaiskasvatus on hyvä lisä palveluverkkoon, mutta samalla on huolehdittava, että kuntalaisten palvelut ja alueellinen palvelutarjonta eivät eriarvoistu. Perusrahoituksella on saatava turvattua laadukas varhaiskasvatus jatkossakin.

Varhaiskasvatukseen osallistumiseen vaikuttavien toimenpiteiden lisäksi on kehitettävä pedagogisen toiminnan laatua. Varhaiskasvatuksen kansallisten laatuindikaattoreiden lisäksi on kehitettävä yhtenäinen velvoittava laadunarviointijärjestelmä varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen.

Eriarvoistumisen haasteet ja oppimisen erojen kasvu on huolestuttavaa ja varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa tulee huomioida lasten erilaiset lähtökohdat, jotta jokainen lapsi saa tukea kasvulle ja oppimiselleen päästäkseen etenemään oppimispolullaan tavoitteellisesti kohti omaa potentiaaliaan. Rahoituksessa tulisi huomioida pidempikestoinen kehittäminen ja perusrahoitus juuri kyseiselle kohderyhmälle. Myös lahjakkaiden lasten yksilöllistä oppimista tulee tukea. Oppimisen polun aloitusvaiheen merkitys ja myöhemmin siirtymävaiheet tulee nostaa kriittisiksi menestystekijöiksi ja kehittämisen kohteiksi. Oppilashuollon palveluiden laajentaminen varhaiskasvatukseen tulisi toteutua valtakunnallisesti. Varhaiskasvatuksen kuraattoreiden ja -psykologien tuki varhaiskasvatusyhteisölle, lapsille, huoltajille ja henkilöstölle, on koettu Oulun pilotoinnissa vaikuttavaksi ja merkitykselliseksi.

Rahoituksen uudistamisessa on hyvä huomioida erilaisten alueiden haasteet ja varata riittävät resurssit varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Lasten kasvun ja oppimisen tukeminen riittävän varhain tulee toteutua jokaiselle lapselle. Kasvun ja oppimisen tuen malli varhaiskasvatuksesta alkaen tulee viimein saada valtakunnallisesti päätettyä. Yhdenvertaisuuden edistämisen periaate positiivisesta erityiskohtelusta tulee jatkossa näkyä valtion perusrahoituksessa, ei hankeavustuksien kautta. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomi toisena kielenä (S2) -opetusta tulee edelleen kehittää ja lasten oman äidinkielen opetusta vahvistaa. Lainsäädännön uudistuksessa tulisi huomioida valtakunnallisesti velvoittavina varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen S2- ja valmistavan opetuksen sekä oman äidinkielen opetuksen seikat sen lisäksi, että vakiinnutetaan positiivisen erityiskohtelun rahoitus. Valtakunnassa tulisi järjestää jatkossa yhdenvertaisesti varhaiskasvatusta turvapaikkaa hakeville tai paperittomille lapsille.

Varhaiskasvatuksessa tulisi järjestää myös valmistavaa opetusta, sillä lapset hyötyvät varhaisesta S2 -kielen oppimisen tehostamisesta.

Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja perheiden tavoittamiseen tarvitaan moniammatillista yhteistyötä mm. neuvolan kanssa ja alueellisten monialaisten verkostojen työtä. Yhteistyötä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tulee lisätä systemaattisesti ja velvoittavasti.

Digitoimintakulttuurin kehittämistä tulee jatkaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Yhtenäisen kasvun ja opin polun näkökulmasta tulee huomioida, että lapsen siirtymävaiheet ovat joustavia ja sujuvia. Digiloikka esiopetuksesta alkuopetukseen ei saa olla niin suuri, että se itsessään tuottaa haasteita oppimiseen. Yhdenvertaisuuden lisäämiseksi sekä digivälineistön määrää, tukea että henkilöstön osaamista tulee edelleen kehittää. Myös siirtymävaiheiden tiedonsiirron digijärjestelmien avulla tulee tukea toiminnan järjestämistä.

Tiedonhallintamuutokset olisi hyvä huomioida kuntien resurssoinneissa. Yhtenevään valtakunnalliseen tietojärjestelmään tarvitaan valtakunnalliset suuntaviivat varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tähän tarvitaan valtiolta myös ohjausta ja kehittämispanosta mm. avoimeen dataan perustuvaa tietopohjan ja järjestelmien kehittämisessä.

Kehityshankkeisiin tulisi suunnata jatkossa resurssia, kehitys-, innovaatio- ja kokeilutoimintaan, tutkimukseen pohjaten. Hankeaikatauluissa tulee huomioida tarkemmin toiminnan vuosikello rahoituksen vaikuttavuuden vuoksi.

Perusopetuksen osalta tulee kehittää esitettyä rahoitusjärjestelmää, joka huomioisi nykyistä tehokkaammin kuntien eriytyvät olosuhteet muun muassa väestökehityksen vaikutusten, palveluiden laadun, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden, tuen tarpeiden, ruotsinkielisten ja vieraskielisten tarpeiden sekä koulukuljetusten ja pätevien kasvatus ja opetusalan henkilöstön saatavuuden osalta. Rahoituksen painopistettä tulee siirtää perusrahoitukseen ja pitkäjänteisen kehittämisen tukemiseen avustushakujen sijaan. Samalla tulee kuitenkin kehittää rahoitusmekanismia siten, ettei perusopetuksen rahoitus kunnan taloudessa ohjaudu perusopetuksen ulkopuolisiin kohteisiin.

Kansallista työtä perusopetuksen laatukriteereiden uudistamiseksi tulee edistää nopealla aikataululla. Avoimeen dataan perustuva laatutason tarkastelu tulee selvittää ja tarvittaessa resursoida.

Tavoitteena myös perusopetuksen osalta tulee olla, että Suomi on maailman johtava digitalisaation hyödyntäjä ja kehittäjä perusopetuksessa ja siihen perustuvassa jatkuvassa oppimisessa.

Lähipalvelun toteutumista varhaiskasvatuspalvelujen ja koulujen eriytymisen ja segregaatiokehityksen ehkäisemiseksi tulee tukea. Tämän rinnalla erityisissä tilanteissa tulee nykyistä selkeämmin mahdollistaa etäopetus (esim. valinnaiset kielet, oppilaan terveydentilasta johtuva ahdistus kouluun tulosta, valintojen toteuttaminen pitkien välimatkojen alueilla). Digitaalinen oppiminen tulee mahdollistaa kaikille tasa-arvoisesti.

Ekologisen kestävyuden lisääminen ja tukeminen vaatii rinnalleen konkreettisen toimenpideohjelman.

Lasten ja nuorten tuki- ja hyvinvointipalvelujen tulee toimia ennaltaehkäisevästi ja kyetä reagoimaan nopeasti nouseviin tarpeisiin monialaisesti. Suomalainen opettajankoulutus pystyy edelleen vastaamaan pedagogisiin haasteisiin, mikäli oppilas kykenee vastaanottamaan opetusta.

Varmistetaan oppilaiden hyvinvoinnin ja oppimisen tukena riittävän fyysisesti aktiivinen koulupäivä, joka koostuu:

- Koulun liikunnallisesta toimintakulttuurista, jossa ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja oppilaan hyvinvoinnille ja jossa oppilaat ovat aktiivisia toimijoita
- Liikuntatunneista liikunnallisen elämäntavan muodostumisen perustana. ”Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu.”
- Harrastamisesta koulupäivän yhteydessä. ”Edistetään harrastamista koulupäivän yhteydessä Suomen mallin mukaisesti (Koulutuspoliittinen selonteko. Luonnos s. 48)” Vuonna 2016 tehdyn (OPH) selvityksen mukaan 7.–9.-luokkalaisille järjestettiin eniten liikuntateemaisia kerhoja. Lisäksi koulu harrastuspaikkana lisää harrastusten saavutettavuutta.

Edellä kuvatuin toimenpitein ”jokaiselle oppijalle taataan valmiudet uuden oppimiseen, aktiiviseen kansalaisuuteen, jatko-opintoihin ja muuttuvaan työelämään”, sekä riittävä hyvinvoinnin perusta (lisäys).

A1-kielen varhentaminen ei ole lisännyt monipuolisia kielivalintoja, vaan kielivalinnat rajoittuvat lähinnä englantiin. Jotta A1- ja A2-kielten opiskelu laajenisi, tulisi tähän saada rahallista tukea sekä opetushenkilöstön täydennyskoulusta.

Toimenpiteissä ei huomioida millaisin keinoin sukupuolten välisiä osaamiseroja voidaan kaventaa.

Toimenpiteissä pitäisi mainita opetus- ja kasvatushenkilöstön täydennyskouluttaminen ja siihen resurssointi (kiosaamisen ehkäisy, tunne- ja vuorovaikutustaidot, tuen tarpeisten lasten ja nuorten huomiointi ja tukeminen).

Saamen kielen opetukseen liittyvät toimenpidetäydennysehdotukset:

- Varhaiskasvatuksen haasteena on kelpoisuudet omaavien opettajien ja lastenhoitajien saatavuus varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen osalta.
- Saamelaisalueen ulkopuolella koulutettavien määrää tulisi lisätä. Lisäksi on tärkeää ajatella kansallisissa ratkaisuissa (ml. rahoitus) saamelaisalueen ulkopuolella asuvan saamelaislapsen koko oppimispolkua varhaiskasvatuksesta peruskouluun ja siitä eteenpäin.
- Saamelaisalueen ulkopuolella ei käytännössä ole koltan ja inarinsaamen täydentävän opetuksen lähiopetusta, joten Saamelaisalueelta koordinoitu, koko Suomen kattava etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on ollut tervetullut lisä, jota valtion tulisi tukea.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen koulutukseen selonteossa esitetään kolme (3) keskeistä tavoitetta: yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa, työelämän muutoksiin vastataan ja vaikuttavuutta ja saavutettavuutta toisen asteen koulutuksessa edistetään. Niiden toteuttamiseksi nostetaan esille kaikkiaan seitsemäntoista (17) erilaista toimenpidettä.

Koulutuksella tavoitellaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Mainittavaa on teknologian merkityksen korostaminen opintopolkujen rakentamisessa sekä koulutuksen järjestäjän roolin mainitseminen. Koulutuksen järjestäjälle tuleekin suoda laajat mahdollisuudet soveltamiseen lainsäädännön ja opetussuunnitelmien puitteissa. Esimerkiksi etäopetus tulee aidosti nostaa lähiopetuksen rinnalle tasa-arvoisena oppimisympäristönä.

Toisen asteen yhteistyötä ammatillisen ja lukiokoulutuksen välillä tulee täsmentää opiskelijan tarpeista lähtien. Luonnos ei tunnista viimeaikojen uudistusten esiintuomien lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ominaispiirteitä. Lukiokoulutuksen tiivistyvän yhteistyön suunta on selkeästi korkeakoulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen tehdessä yhä enemmän yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa myös koulutuksen toteuttamisessa. Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus tulee jatkossakin säilyttää selkeästi omina koulutusmuotoinaan. Tämä tukee myös tavoitetta, jossa puolet ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon. Mahdollisuus kaksoistutkintoon tulee säilyttää.

Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erityistarpeet huomioidaan hyvin ammatillisen koulutuksen osalta, mutta puuttuvat lähes kokonaan lukiokoulutuksesta.

Saamen kielen opetukseen liittyvä toimenpidetäydennys: Saamen opiskelijat eLukiassa ovat ympäri Suomea ja usein päätoimisia opiskelijoita toisessa oppilaitoksessa. Toisesta oppilaitoksesta harvoin maksetaan saamen opetuksen kuluja ei 100% valtion rahoitus tulisi tässäkin ratkaista, koska muutoin kulut jäävät opetusta järjestävälle koululle (esim. Oulun aikuislukio).

Työelämän muutoksiin vastataan. Kirjaukset työelämäyhteistyöstä toimivat yleisellä tasolla eivätkä tuo uusia avauksia. Mahdollisuuksia työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen voisi hahmotella myös lukiokoulutuksessa. Näin ohutta taito- ja taideaineiden roolia lukio-opetuksessa voitaisiin vahvistaa. Korvaavan koulutuksen hankkiminen voisi helpottua, jos pystyttäisiin luomaan selkeämmät kansalliset kriteerit osaamisen tunnustamiselle. Näin myös vapaan sivistystyön roolia koulutus kentässä voitaisiin vahvistaa. Kansainvälisyyden vahvistaminen virtuaalisen liikkuvuuden keinoin on hyvä kirjaus, mutta vaatii jatkossa täsmentämistä.

Vaikuttavuutta ja saavutettavuutta edistetään toisen asteen koulutuksessa. Digitaalisuuden merkitystä korostetaan, mutta ei tuoda sen kaikkia mahdollisuuksia riittävästi esille. Digitaalisuus ei liene patenttilääke, mutta luo aidosti mahdollisuuksia koulutuksen järjestäjille, mikäli kansallinen digitaalisten oppimisstrategia tukisi käytännön toimia. Digitaalisilla oppimisympäristöillä voitaisiin korvata lähiopetusta toisella asteella.

Toisen asteen koulutuksen järjestäjäverkkoa tulee kyetä uudistamaan erityisesti alueilla, joilla se on toiminnan laadun ja koulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi tarpeellista. Tällöin tulee voimakkaasti kehittää myös virtuaali- ja etäopetuksen keinoja. Oulun kaupungin järjestämä etämonimuoto-opetus Tyrnävän kunnassa on hyvä esimerkki innovatiivisesta koulutusratkaisusta, jota voisi soveltaa laajemminkin.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Korkeakoulutuksen määrälliset tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja selkeitä. Keskeisin tavoite 'puolet nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon' on haastava ja vaatii avaamista jo suunnitteluvaiheessa. Tavoite tarkoittaa yli sataatuhatta uutta tutkintoa vuoteen 2030 mennessä. Pyrkimystä on mahdotonta toteuttaa ilman selkeää strategiaa avoimen opetuksen lisäämiseksi ja kehittämiseksi. Myöskään koulutuksen määrää ei tule lisätä laadun kustannuksella, vaan koulutuksen vaikuttavuutta pitäisi ennemminkin pystyä lisäämään. Muutoin kehitystä jarruttavat tekijät, kuten rivakampi siirtyminen korkeakoulutukseen sekä koulutuksen keskeyttäminen on selonteossa tunnistettu.

Tavoite ulkomaalaisten opiskelijoiden rekrytoinnista on mielenkiintoinen. Perusteltua on kansainvälisyyden vahvistaminen ja Suomen roolin kasvattaminen kansainvälisessä tutkimuksen ja

kehityksen maailmassa. Määrällinen tavoite tulisi kuitenkin avata selkeämmin samalla, kun koulutusmäärien voimakas kasvattaminen merkittäviä taloudellisia panostuksia.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Suomalaisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan pitkäjänteinen kehittäminen tulisi nähdä varhaiskasvatuksesta peruskouluun sekä siitä toiselle asteelle ja korkeakouluun rakentuvana jatkumona, jossa oppimistaitoja, prosessioppimisen, luovan toiminnan oppimiskokonaisuuksien ja yrittäjyyden kautta luodaan pohjaa korkealaatuiselle tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle korkeakouluissamme. Tieteen, yritysten ja koulutusten yhteistyötä tarvitaan tieteen yhteiskuntavaikuttavuuden lisäämiseksi. Esimerkiksi koulut ja oppilaitokset tarjoavat hyviä kehittämisalustoja em. yhteistyöhön. Samalla vahvistetaan tieteen ja tutkimuksen tunnettavuutta ja positiivista mielikuvaa kansalaisten keskuudessa. Yliopistotutkimusten aiheet olisi hyvä yhä vahvemmin nostaa suoraan varhaiskasvatukseen, perusopetuksen ja toisen asteen tarpeista ja hyödyntää tehtyä tutkimusta mm. koulutuksen kehittämiseen ja täydennyskoulutukseen.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rooli koulutus kentässä on kaivannut selkeyttämistä jo pitkään. Yhtäältä on tarvetta tavoitteelliselle ja ohjatulle harrastustoiminnalle ja toisaalta tavoitteelliselle opiskelulle.

Kansalaisopistotoiminnassa korostuu rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa ja kieliopinnoissa. Erityisesti viime vuosina lisääntynyt luku- ja kirjoitustaidon opettaminen on ollut menestyksellistä sekä sopinut hyvin vapaan sivistystyön järjestettäväksi. Jatkossa mahdollisuutta vastuun lisäämiseen maahanmuuttajien koulutuksessa on tarkoituksellista tutkia.

Selvityksessä on korostettu sitä, että kynnyksellä osallistua vapaan sivistystyön opintoihin on matala. Näin kansalaisopistot voivat usein toimia astinlautana koulutukseen hakeutumiseen. Merkittävää olisi, jos osaamisen tunnustamiseen saataisiin laadittua kansalliset kriteerit erityisesti toisen asteen ja korkeakoulutuksen sekä kansalaisopistojen välille. Näin koulutuksen saavutettavuutta voitaisiin tulevaisuudessa vahvistaa myös vapaan sivistystyön tuella.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen linjausten näkökulmasta teksteissä rakentuu yhtenäinen varhaisvuosista aikuisiälle jatkuvan oppimisen yhtenäinen opinpolku, mikä on hyvä ja kannatettava asia. Jatkuvan oppimisen tavoitteeseen ja sen organisoimiseen tulee liittää kuitenkin myös opiskelun tuen ja ohjauksen kokonaisuus: niiden toimintaedellytykset, resurssointi, organisoituminen ja johtaminen kokonaisuutena. Yksilön näkökulmasta opiskeluun tarvittava tuki ja opintopolun jatkumisen ohjaustarve eivät pääty oppivelvollisuusiän täyttymisen tai opiskeluhuollon lakisääteisten palvelujen päättymisen myötä.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opiskeluhuollosta ja opiskelun ohjaustoiminnasta

Selonteon visio siitä, kuinka opintopolulla eteneminen ja oppimistulokset eivät riipu sukupuolesta, perhe- tai kulttuuritaustasta, elämäntilanteesta tai asuinpaikasta, edellyttää onnistuakseen koulutusjärjestelmään ja pedagogiikkaan kytkeytyvää opiskelun ohjauksen ja monialaisen, eri toimijat yhteen integroivan tuen kokonaisuutta: sen yhdenmukaista rakennetta ja toimintatapoja, sisältöä ja toiminnan riittävää resurssointia. Tätä kokonaisuutta tulee myös johtaa koulutuspoliittisen tavoitteen mukaisesti ja sitä tukevasti. Selonteon kirjauksissa nämä seikat osana laajaa ja yhteiskuntapoliittisesti merkittävää tavoitetilaa jäävät valitettavan ohuiksi, jopa viittauksenomaisiksi maininnoiksi.

Monialainen opiskeluhuollon toiminta nostetaan esille esi- ja perusopetuksen yhteydessä, mutta ei enää toisella asteella ja korkeakoulutuksessa. Tällä ratkaisulla selonteko ajautuu yksiin kuntien opiskeluhuollon nykytilan (mm. Karvi- ja THL selvitykset) realiteettien kanssa, jossa opiskeluhuolto ja opiskeluhuoltopalvelut ovat rakentuneet verrattain kattavasti esi- ja perusopetukseen, mutta ohenevat ja toiminnaltaan kapenevat merkittävästi toiselle asteelle tultaessa. Opiskeluhuolto tulee olla saumattomasti ja yhdenvertaisesti järjestynyt kaikille koulutusasteille, ja tämä tulisi olla perustellusti kirjattuna myös koulutusjärjestelmää linjaavassa ja ohjaavassa selonteossa.

Selonteossa ei käy ilmi, kuinka valmisteilla oleva sote-uudistus on otettu huomioon opiskelun tuen monialaisessa järjestämisessä. Selonteosta ei tunnista lainkaan varautumista opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen mahdolliseen siirtoon sote-maakuntiin siitäkkin huolimatta, että em. palvelut ovat tällä hetkellä valtaosin sijoittuneet opetus- ja sivistystoimen alaisuuteen ja kytkeytyneet kiinteäksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää. Selonteossa ei avata valmistautumista siihen, mitä toiminnallisia seuraamuksia uudistus tulisi tuottamaan koulutuksen järjestäjille, eri koulutusasteiden opetussuunnitelmien mukaiselle yhteisölliselle ja yksilökohtaiselle opiskeluhuollolle tai opetus- ja ohjaushenkilöstön perustehtäville osana laajaa koulujen ja oppilaitosten hyvinvointityötä.

Mikään koulutusaste ei toimi ole irrallaan koulutusta tukevasta erityispedagogisesta, oppimisen ja opiskelun ohjauksellisesta ja psykososiaalisesta tuesta ja rakenteesta. Selontekoon kirjatut opintojen henkilökohtaistaminen, joustavat opintojen vaihtomahdollisuudet ja sujuvat opintopolut ovat tavoiteltava asia, mutta ne eivät saa oheistuottaa yksilön näkökulmasta katsottuna päämäärättömyyttä, toistuvien pettymysten ja toisistaan irrallaan olevien koulutuskatkeamisen ketjuuntumista. Sujuvasti etenevien opiskelualojen vaihdon nosteessa ei selonteossa ole riittävän laaja- alaisesti huomioitu opiskelun ohjauksen ja tuen toimintaa koulutuspolkua ja henkilökohtaista elämää integroivana tekijänä.

Henkilöstöosaamisen vahvistaminen

Sen sijaan, että selonteossa näyttäytyy eri ammattiryhmien ohjaus toisistaan erillisenä toimintana, on opetus-, ohjaus- ja opiskeluhuoltotoiminnan yhteyteen kytkettävä entistä kiinteämmin eri toimijat integroiva monialainen yhteistyö. Erityisesti koulutusjärjestelmältä odotetaan moniammatillisen ohjauksen ja opiskeluhuollollisen tuen vahvistamista, jotta opiskelijoiden elämän kokonaisvaltaisuus ja elämään liittyvien palasten yhteisvaikutus voidaan koulutuksessa paremmin tunnistaa ja niihin reagoida. Selonteon tavoittelema henkilökohtaistettu opetus mahdollistuu paremmin, kun kyetään katsomaan lapsen, nuoren ja aikuisopiskelijan elämää holistisemmin. Tämä tukee myös selonteon laajaa, yksilön näkökulmasta tasa-arvoista ja yhteiskuntapoliittisesti vastuullista tavoitetta koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisesta tarjoamisesta kaikille.

Informaatio-ohjauksen korostuminen on hyvä asia, ja se liittyy myös moniammatilliseen ohjauksen ja opiskeluhuollon toteutumiseen. Moniammatillisuus toimii välineenä, kun informaatiota hyödynnetään tarvittavien ohjauksellisten toimien ja tukipalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Jatkuvan oppimisen linjausten ja oppimisen henkilökohtaistamisen tavoitteiden näkökulmasta olennaista on moniammatillisen ohjauksen toteutuminen.

Selonteon esitykset ohjausosaamisen ja digitaitojen vahvistamisesta edellyttävät henkilöstölle jonkinasteista koulutusvelvoitetta, pelkkä vapaaehtoisuuteen pohjautuva kouluttautuminen eri riitä. Erityisesti on huomioitava, että nykyisessä aineenopettajakoulutuksessa on verrattain ohut pedagoginen, ohjauksellinen ja opiskeluhuollollinen osaaminen. Tavoitteet henkilöstöosaamisen vahvistamisen ja täydennyskoulutuksen laajentamisen tavoitteista jäävät reunamerkinnoiksi ilman olemassa olevien rakenteiden tai jopa työehtosopimusten tuntuvampaa uudistamista.

Selonteossa ei avata tutkimusperustaista opettajankoulutusta millään tavalla. Luokan- ja aineenopettajakoulutuksissa on yliopistojen välillä merkittäviä eroja ja ne riippuvat paljolti opettajankoulutuksissa töissä olevista tutkijoista ja heidän kiinnostuksistaan. Tämä siitäkin huolimatta, että opiskeluhuolto ja ohjaustoiminta on kaikkien eri koulutusasteiden opetussuunnitelmissa nimetty sisältyviksi kaikkien opetushenkilöstöön kuuluvien perustyöhön ja -tehtäviin.

Lisäsehdotukset opiskeluhuollon ja ohjaustoiminnan osalta:

- Eri oppiaineiden opettajien taitoa toimia ohjaajina tulee lisätä kansallisesti eri menettelyin (esim. täydennyskoulutukset, työpajat)
- Opinto-ohjaajien osaamisen kehittämistä tulee tukea niin, että heidän tietonsa ja kykynsä ohjauksessa kasvavat. Erityisesti osaamisen kehittämistä tarvitaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvissä asioissa ja menettelyissä. Esimerkkinä olisi perusasteen ja lukion opintojen ohjaajille annettava valtakunnallinen info ja tuki niin, että saamen kielen ja kulttuurin opiskelun jatkumo oppilaan ja opiskelijan osalta toteutuisi perusasteelta toiselle asteelle ja korkeasteelle.
- Monialainen opiskelun tuki, ohjaustoiminta sekä opiskeluhuolto tulee kirjata kaikkia koulutusasteita kattavaksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi

- Sote-maakuntaratkaisujen esitykset ja mahdolliset seuraamukset koulutuksen järjestäjille: mikäli ei katsota tarpeellisiksi sisällyttää itse selontekoon, tulee kuitenkin sisältyä esim. viittauksena tai liitteenä osoitukset valmisteilla olevista varautumis- ja toimenpide-esityksistä suhteessa koulutuksen järjestäjien toimintaan ja vastuuseen sekä monialaiseen, poikkihallinnolliseen yhteistyöhön.
- Opintojen ohjaus sekä oppilas- ja opiskeluhuollon kokonaisuus osana koulutuksen ja opiskelun tukea tulee sisällyttää ja yhdenmukaistaa nykyistä kiinteämmin ja laajemmin osaksi luokanopettaja- ja aineenopettajakoulutusta.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Toimenpiteissä erinomainen kirjaus on, että ”nostetaan lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustuksia”. Varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen tarvitaan kehittämisavustuksia lasten taidekasvatuksen ja laatukriteeristön sekä oppilaan kulttuuripolun jatkumon (varhaiskasvatuksesta perusopetukseen) kehittämiseen.

Taide- ja kulttuurikasvatuksen merkityksellisyydestä huolimatta olisi tärkeää nostaa osaksi koulutuspoliittista selontekoa myös muita keskeisiä teemoja. Tulevaisuuden yhteiskuntaan kasvamisessa korostuu yhä vahvemmin aktiivinen ja hyvinvoiva kuntalainen. Osallisuuden kokemus, sosiaalisen pääoman kasvattaminen ja liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen on yhä merkityksellisempää. Myös medialukutaidon merkityksellisyys kasvaa jatkuvasti. Näin monialaisen harrastustoiminnan ja kokonaiskoulupäivän rakentaminen on tärkeää ottaa osaksi selonteon sisältöjä.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan koulumenestys riippuu perheen sosioekonomisesta taustasta ja huono-osaisuus periytyy. PISA-tulokset maahanmuuttajalasten osalta osoittavat, että koulutusjärjestelmä ei kohtele kaikkia lapsia ja nuoria samalla tavalla. Parhaimmillaan koulutusjärjestelmä toimii yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentäjänä, mutta maahanmuuttajataustaiset ovat tutkimustietojen valossakin olleet korkeakouluissa aliedustettuna.

Selonteossa mainittu positiivisen erityiskohtelun malli olisi tervetullut tämän kohderyhmän osalta, mutta samalla olisi erittäin tärkeää varmistaa oppilaiden saaman ohjauksen ja tuen laatu ja jatkuvuus. Ohjaus tulisi sisäänrakentaa ohjelmaan ja ohjaajien osaaminen tulisi varmistaa. Opinto-ohjauksessa on tärkeää tunnistaa ohjaukseen liittyvät ennakkoluulot, esimerkiksi maahanmuuttajat ja vieraskieliset saatetaan ohjata tietyille aloille. Jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla oikeus

unelmoida. Tätä aihetta on tutkittu laajasti ja olisi hyvä huomioida tulevassa selonteossa keinot, joilla voidaan tunnistaa ja välttää syrjiviä ohjauskäytänteitä.

Koulutusta koskevan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusuudistuksen myötä maahanmuuttajanuoret ja lapset hyötyvät erityisesti oppivelvollisuuden laajentamisesta. Selonteossa on oikein huomioitu, että maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen onnistumiseksi on tärkeää turvata varhaiskasvatuksen palvelut. Myös edellisessä OECD:n raportissa maahanmuuttajanaisten matalan työllistymisen ja varhaiskasvatuksen/kotihoidon tuen vaikutuksesta on todettu. Nyt maahanmuuttajanaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella ja työllistyä, kun varhaiskasvatustilaa muutettiin, jossa jokaisella lapsella on oikeus kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen palveluiden saavutettavuuden parantamiseen tulisi kiinnittää huomiota erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten osalta. Varhaiskasvatuksessa lasten kieltenoppimiseen tulee panostaa, jotta heillä on riittävät valmiudet menestyä peruskoulussa. Varhaiskasvatuksen esiopetuksen valmentavaa opetusta tulisi tarjota kaikille, jotka sitä tarvitsevat.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta tulisi kehittää niin, että siirtyminen perusopetukseen olisi joustavampaa ja oppilaiden yksilölliset erot paremmin huomioivaa. Rahoitusta tulisi muuttaa siten, että tarvittaessa oppilas voisi olla valmistavassa opetuksessa pitempään kuin 10 kuukautta. Myös inklusiivisen valmistavan opetuksen mahdollistaminen riittävillä resursseilla esim. haja-asutusalueilla asuville oppilaille olisi tärkeää. Lisäksi erityisen tutkinnon suorittamista valmistavassa opetuksessa yläkouluikäisille pitäisi kehittää. Näin siirtyminen perusopetukseen sujuvoituisi. Koska maahanmuuttajat ja vieraskieliset ovat väestöryhmänä valmiuksiltaan erilaisia, tulisi esim. S2 opetuksen roolia ja tarvetta tarkastella yksilöllisesti. S2 opetus on tarpeellinen tuki kielen oppimiselle, mutta se voi tietyissä tapauksissa myös muodostua haasteeksi jatko-opinnoissa etenemiselle. S2 opiskelu ei saisi missään opintojen vaiheessa muodostua esteeksi jatko-opinnoissa etenemiselle,

Perusopetuksessa maahanmuuttajataustaisen oppilaan opetuksessa täytyy pystyä huomioimaan oppilaiden kehittyvästä suomen kielen taidosta ja koulunkäyntihistoriasta johtuvat erityistarpeet. Kielitietoiseen opetukseen, tarkoituksenmukaisiin ryhmäjakoisiin sekä kotoutumisen edistämiseen on taattava riittävät resurssit. Erityisesti yläkouluikäisenä maahan muuttaneiden oppilaiden opetusjärjestelyihin pitäisi voida panostaa riittävästi. Maahanmuuttajataustaisille oppilaille on myös mahdollistettava tarvittava yksilöllinen ohjaus niin opintojen aikana kuin jatko-opintoja varten peruskoulun päättövaiheessa.

Opettajien monimuotoisuus- ja yhdenvertaisuusosaamisen kehittämisen tarve olisi hyvä tunnistaa selonteossa. Opettajille täytyy järjestää riittävästi täydennyskoulutusta maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opettamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Varsinkin sellaisissa kunnissa ja kouluilla, joissa on vähän maahanmuuttajataustaisia oppilaita, opettajien osaamisesta on pidettävä erityistä huolta. Myös maahanmuuttajaopetukseen liittyvää neuvontaa ja ohjausta tulisi olla kaikkien sitä tarvitsevien saatavilla. Opettajien toimimisesta vertaisneuvojina on hyviä kokemuksia, ja tällaista toimintaa pitäisi kehittää ja vakiinnuttaa.

Vieraskielisten oppilaiden oman äidinkielen opetukseen tulisi kiinnittää huomiota. Oman äidinkielen merkitys ja sen arvostaminen on tuotava näkyväksi. Oman äidinkielen opiskelu tulisi mahdollistaa kaikille sitä haluaville oppilaille etä- ja verkko-opetuksen kautta. Tässä tarvittaisiin valtakunnallista verkostoitumista ja yhteistyötä. Myös oman äidinkielen opettajien lisä- ja täydennyskoulutukseen tarvitaan panostuksia.

Oppivelvollisuuden laajentaminen auttaa juuri niitä maahanmuuttaneita, joiden oppivelvollisuusikä on päättynyt ja heillä ei ole ollut selkeää kuvaa missä he voivat opiskella esimerkiksi suomen kieltä. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä. Opetusta tulisi ohjata integroivampaan suuntaan eli maahanmuuttajataustaisten nuorten opetusta ei saisi eriyttää omiksi ryhmikseen, vaan se tulisi tarjota selkeämmin samoilla oppitunneilla kantasuomalaisten nuorten kanssa.

Koulutuspoliittisessa selonteossa tulisi olla selkeämpiä kuvauksia ulkomaalaisten työperäisen maahanmuuttajaväestön mahdollisuuksista opiskella riittävä suomen kielen taito, jotta heidän arkielämänsä työpaikan ulkopuolella olisi sujuvampaa. Kielen opetus tässä tapauksessa pitäisi olla käytännön arkitilanteisiin suuntaavaa esimerkiksi kaupassa käymisiin ja eri virastojen toimintaan.

Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erityistarpeet huomioidaan hyvin ammatillisen koulutuksen osalta, mutta puuttuvat lähes kokonaan lukiokoulutuksesta. Kansalaisopistotoiminnassa korostuu rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa ja kieliopinnoissa. Erityisesti viime vuosina lisääntynyt luku- ja kirjoitustaidon opettaminen on ollut menestyksellistä sekä sopinut hyvin vapaan sivistystyön järjestettäväksi. Jatkossa mahdollisuutta vastuun lisäämiseen maahanmuuttajien koulutuksessa on tarkoituksellista tutkia.

Tavoite ulkomaalaisten opiskelijoiden rekrytoinnista on mielenkiintoinen. Perusteltua on kansainvälisyyden vahvistaminen ja Suomen roolin kasvattaminen kansainvälisessä tutkimuksen ja kehityksen maailmassa. Määrällinen tavoite tulisi kuitenkin avata selkeämmin samalla, kun koulutusmäärien voimakas kasvattaminen merkittäviä taloudellisia panostuksia.

Selonteossa puhutaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukemisesta, mutta vähintään yhtä tärkeää on korostaa ja mahdollistaa huoltajien mahdollisuus toimia oppilaan tukena. Maahanmuuttajataustaisten vanhempien, erityisesti kotovanhempien mahdollisuuksiin tukea lasten koulunkäyntiä, tulee panostaa huomattavasti. Aikuisten, etenkin kotovanhempien, luku- ja kirjoitustaidon osaamiseen ja osaamisen lisäämiseen tulee ohjata resursseja.

Koulutuspoliittisen selonteon luonnoksessa ei ole lainkaan kirjauksia valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin perustuvista aikuisten yleissivistävistä koulutuksista (aikuisten perusopetus ja aikuisten lukiokoulutus). Näitä koulutusmuotoja ei ole esitetty sivun 9 Suomen

koulutusjärjestelmä -kaaviossa. Aikuisten yleissivistävän koulutuksen kehittäminen on osaltaan merkittävässä roolissa erityisesti sivistyksellisen saavutettavuuden turvaamisessa ja tavoitteessa lisätä korkeakoulutettujen osuutta.

Selonteossa todetaan Talent boost -toiminnan perustella valmisteilla olevan tiekartan tärkeydestä erityisesti maahanmuuttaja -ja ulkomailta tulleiden opiskelijoiden työllistämisen ja ohjauksessa. Talent boostilla ja kuntien osaamiskeskustoiminnalla on tärkeä rooli osaamisen tunnistamisessa ja työelämän yhteyksien rakentamisessa. Tällä hetkellä toiminta järjestetään hankerahoituksella. Miten varmistetaan, että kuntien rahoituspohja pystyy jatkossakin vastaamaan näihin tarpeisiin ilman erillistä rahoitusta ja korvaussysteemiä. Lisäksi ulkomaalta tulleiden opiskelijoiden lupaprosessien nopeuttaminen ja opintoaikana suomen kielen opiskelun mahdollistaminen olisi erittäin tärkeää, jos halutaan varmistaa, että opiskelijat jäisivät Suomeen.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Selonteossa todetaan, että siinä esitetään kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjataan tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset, joilla vastataan ja vaikutetaan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöihin ja luodaan merkityksellisen elämän edellytykset kaikille. Selonteossa keskeisiksi toimintaympäristön muutoksiksi on nostettu seuraavat: väestönmuutos, eriarvoisuuden kasvu, teknologian kehitys, työ ja elinkeinoelämän murros, ympäristön tila ja ilmastonmuutos, demokratia ja ihmisoikeudet sekä globaalit ongelmat.

Toimintaympäristön muutostekijät on tunnistettu hyvin, mutta onko koulutuspoliittisessa selonteossa varauduttu riittävästi vaihtoehtoisten skenaarioiden toteutumiseen paitsi kansallisesti, myös globaalin kehityksen näkökulmasta. Millaiset ovat vaihtoehtoiset todellisuudet vuonna 2040 ja kehityspolut niihin kasvatuksen, koulutuksen ja sivistyksen näkökulmasta? Selontekoon olisi tarpeen luoda lyhyt kuvaus myös skenaarioiden näkökulmasta.

Digitalisaatio muuttaa maailmaa, myös kasvatusta ja oppimista. Ohessa muutamia nostoja teknologian ja digitalisaation mahdollisuuksiin koulutuksessa ja tutkimuksessa:

- Digitaalisuuden lisääntymisen voidaan katsovan toisaalta ehkäisevän, mutta jossain tapauksissa myös edesauttavan kuvattuja negatiivisia kehityskulkuja. Poliitiikan tulisi pyrkiä kehityskulun muuttamiseen positiiviseksi erilaisin ohjauksen keinoin, ja myös digitaalisuutta hyödyntäen ja kehittäen.
- Ohjausmekanismeja tulisi tarkastella laaja-alaisesti monialaiseen yhteistyöhön ja kirkastettuihin pelisääntöihin (mm. kansalliset ohjausvastuut, rekisterinpitäjien vastuiden toteutumisen edesauttaminen sekä kansallisen tason arkkitehtuureja koskevien linjausten tuottaminen) nojaten. Käytännön toimenpiteiden tasolla tämä tarkoittaisi esim. seuraavia kokonaisuuksia:

- o Digitaalisten palvelujen kokonaisuuden selkiyttäminen, yhteentoimivuuden ja erityisesti käyttäjäkokemus edellä etenevän suunnittelun parantaminen, yhteisten arkkitehtuurien ja suunnitteluperiaatteiden noudattaminen, monipaikkatyön (ja erit. -opiskelun) edellytysten edesauttaminen, sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien, heikosti suoriutuvien tai vähän motivoituneiden oppijoiden aseman parantaminen uusilla tuki- ja palvelukonsepteilla, jotka hyödyntävät älykkäitä teknologioita.
- o Lisäksi tunnistetut toimintaympäristön muutokset ovat myös “pedagogista polttoainetta”; yhteisiä haasteita, joihin on mahdollista hakea (osa)ratkaisuja ja sisältöjä myös osana eri koulutusasteiden opetussuunnitelmien implementointia.
- Digitaalisuus on nähtävä koulutustarjontaa parantavana keinona/välineenä, ei itsetarkoituksena
- o Vaikuttaisi siltä, että toisen asteen digitaalisuutta koskevissa tavoitteissa ja toimenpiteissä päästään tässä vaiheessa lähemmäksi itse toiminnan ja palvelujen keskiössä olevaa oppijaa, kun taas esim. varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa huomio kiinnittyy enemmän rakenteisiin ja toimintaympäristön mukanaan tuomiin yleisiin haasteisiin.
- Media- ja monilukutaidon opettaminen ja sen kehittäminen nousevat yhä tärkeämmiksi sisällöiksi, ja tiedon hankinta ja sen käsittelyn taidot ovat merkittävässä roolissa muutosvoimien negatiivisten vaikutusten torjumiseksi. Haaste on merkityksellinen sekä yksilön että yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta.
- Digitaalisuuden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen mahdollistaa opetuksen tarjonnan ja toteutustapojen monipuolistamisen, mitä voidaan tarkastella ja kehittää erilaisina läsnä-, etä- ja hybridiopetuksen toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina ennakkoluulottomasti kaikilla koulutusasteilla.
- Digitalisaation tehokas, parempia oppimistuloksia edesauttava hyödyntäminen opetuksessa vaatii opettajilta uudenlaista pedagogista osaamista, jota ei voida johtaa yksinomaan perinteisestä “luokkahuoneopetuksessa” tarvittavista taidoista. Haasteeseen voidaan vastata mm. kouluttautumismahdollisuuksien kautta, missä toiminnan pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus mahdollistaa kumuloituvat tiedot ja taidot.
- Kansalaisvalmiuksien osalta on syytä huolehtia myös aikuisväestön digitaalisen osaamisen ja kyvykkyyksien lisääminen, joka edesauttaa tietoyhteiskunnan palvelujen laajamittaisen hyödyntämisen.

- Ohjauksessa olisi hyvä pyrkiä siihen, että tavoitteet ja niitä edesauttavat ohjelmat instrumentteineen muodostavat jatkumon, joka mahdollistaa pitkäjänteisen, ennakoitavan suunnittelun ja kehittämistyön. Tässä tulisi huomioida myös yhteistyön parempi mahdollistaminen paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti - myös kansainvälistä ulottuvuutta lisäten.
 - o Rahoitusinstrumentteja voitaisiin kohdentaa entistä enemmän uusien teknologisten ja toiminnallisten avauksien avustamiseen, jolloin digitalisaatiota hyödyntävää perustoimintaa tukevia ratkaisuja (esim. kyvykkyyksien kehittäminen, perustason opetuksen IT-ratkaisut) siirrettäisiin enemmän perusrahoituksen piiriin. Tällä tavoin olisi mahdollista keventää toistuvien avustushakujen aiheuttamaa kuormitusta julkishallinnon toiminnassa, ja voimavaroja suunnattaisiin enemmän kokoluokaltaan ja/tai uutuusarvoltaan vaikuttaviin hankkeisiin.
 - o Lisäksi kehittämishankkeissa tulisi entistä paremmin huomioida yksityisen sektorin kumppanuuksien edesauttaminen, uudet liiketoimintamahdollisuudet sekä sen myötä kansallisen identiteetin voimistaminen nimenomaan globaalina opetuksen innovaattorina, jolla on - selontekoa mukaillen - myös ihmiskuntaa palvelevaa merkitystä.
- Selonteossa on nostettu esiin pandemiatilanteen voimistama koulutusalan kaupallistuminen, joka ilmenee mm. alustatalouden mahdollistamina uusina avauksina ja palveluina. Kansallista digihallintopolitiikkaa olisi hyvä kehittää holistisesti siten, että esim. kunnat opetuksenjärjestäjinä voisivat parhaalla tavalla olla varmoja yhteisten lainsäädännöllisten ja selonteossa mainittujen eettisten pelisääntöjen noudattamisesta. Tällöin voimavaroja voitaisiin paremmin suunnata innovaatioiden ja uusien palvelujen kehittämiseen, joilla on myös kansallista (ja kansainvälistä) merkitystä.

Suomalainen koulutus kiinnostaa myös kansainvälisesti, mutta siihen liittyvä koulutusviennin tuotteistaminen on meille vielä ”hiomaton timantti”.

- Koulutusvientiin liittyvissä kirjauksissa on erittäin hyvä asemointi koulutusviennille. Se edesauttaa erilaisten toimijoiden (järjestöt, julkiset ja yksityiset toimijat) yhteen saattamista. Suunniteltavien toimenpiteiden pitää tukea tätä tulokulmaa ml. kehityskumppanuuksien monialaiset toteuttajatiimit.
- Opetushallituksen raportti ulkomailla toimivien suomalaistyyppisten koulujen validointiprosessista on valmistunut. Siinä esitetään, että Opetushallitus arvioisi ulkomaille perustettavien tai siellä jo toimivien suomalaistyyppisten koulujen toimintasuunnitelmia niiden omasta hakemuksesta. Sen jälkeen Kansallinen koulutuksen arviointikeskus tai muu vastaava laaja-alaista arviointiosaamista edustava suomalainen taho auditoisi koulun. Ehdotamme, että laadun varmistamiseksi ja menettelyn selkeyden vuoksi tämä taho olisi pelkästään KARVI.

Visuri Sirpa
Oulun kaupunki - Sivistys- ja kulttuuripalvelut